

v jednom stánku hromadu červených bobulí s nápisem Cseresznye p. 1 kg – 6 Ft. (Cseresznye – druh papriky). Odpočítal šesť forntů a koupil ich kilo. Stačilo jen dvakrát kousnout ... V okamžiku, kdy pustil sáček, oběma rukama se chytil za hlavu a z očí mu vytryskly proudy slz, seskupili se kolem něho lidé, kteří se domnívali, že se ztratil. Prodchnouti snahou pomoci, zavolali strážníka, z čehož Naftalín usoudil, že chtějí dát sebrat prodavačku, která mu prodala ten vitriol. Vyrážel ze sebe: Pálí – pálí ústa! „Pályi utca“ – usoudili všichni spokojeně. Zavolali taxikáře, řekli mu tu adresu a ten ho ochotně odvezl na stanovené místo a za třicet forntů. Domů utíkal tři čtvrtě hodiny poklusem. Večer ho přestala pálit ústa a začal ho pálit žaludek. Ráno ho přestal pálit žaludek a začalo ho pálit naopak. Dopoledne strávil v sedě ve vaně. Tak poznal Naftalín Cseresznye, nejpálivější ze všech pálivých paprik na světě, a byl to jeho nejfantastičtější zážitek z Budapešti.“ A ty, vážený čitateľ, pri čítaní zabudneš na svoje každodenné starosti.

Po viac ako šesťročnom úsilí sme mohli povedať, že projekt je ukončený. A nebolo to tak. Spracovaných bolo síce viac ako tisíc príbehov, ale zostalo ešte veľa práce – korektúry a vôbec celé menežovanie vydania knihy. V praxi to znamenalo konečný výber príbehov, ktoré sa v knihe objavia, ich jazyková úprava, napísanie úvodných častí, tiráže, ISBN atď. Nemálo času zabrala technická príprava – stretnutia s grafikmi a tlačiarňami. Tie-to práce sa tiež urobili a kniha konečne začína žiť svoj samostatný život.

Na záver musíme podotknúť, že každý projekt podobného charakteru prináša popri hlavnom ciele aj vedľajší produkt, ako sa dnes hovorí, „bonus“, teda akýsi prídavok navyše. V našom prípade ide o saturáciu ďalšieho literárneho vzdelávania vybraných pracovníkov knižnice. Na „utorkových“ stretnutiach knihovníci o konkrétnom literárnom diele nielen referovali, ale zámerne a programovo diskutovali o mnohých problémoch literatúry.

HARRY POTTER – BESTSELLER V DETSKEJ LITERATÚRE

Ako presvedčiť detských čitateľov, že nielen Harry Potter je čitateľný.

Mgr. Gabriela Futová *

Hovoríť o úspechu knihy *Harry Potter* je dnes už opakovaním tisíckrát opakovaného. Napriek tomu sa k tejto téme vrátim, aby sme si stručne zhrnuli, v čom vlastne spočíva úspech knihy o Harrym Potterovi:

- osudy teenegera – čarodejníka – neskutočná fantázia autorky, ktorá sa odzrkadľuje v opisovaní mysteriózneho sveta čarodejníkov, ale i bežné problémy školákov – skvelá kombinácia,
- reklama – knihy o Harrym Potterovi mali kvalitnú propagáciu, ktorá naozaj „zobudila aj spiacich“ čitateľov, t. j. deti, ktoré síce vedia čítať, ale čítaniu neholdujú,
- prepracovaná marketingová stratégia – vydávať knihy rok po roku, napínať zvedavosť čitateľov až na prasknutie – to je naozaj majstrovský ťah (a možno len obdivovať J. K. Rowlingovú, že sa nezľakla takej zodpovednosti – sľúbiť pri vydaní prvého dielu hneď sedem dielov).

Odhliadnuc od všetkých týchto faktorov sú knihy o Harrym Potterovi napísané naozaj výborne. A jeho odporcovia, aj keď neradi, svojimi hlasmi výdatne napomáhajú reklame.

To, že Harry Potter vyvolal doslova „čítaciu mániu“, je nepopierateľné. Spôsobil však aj iné veci – po Harrym nastal boom kníh s čarodejníckou tematikou. Čarodejnícke témy sú pritom stále žiadané, lebo kúzla a čary deti fascinujú. Priznám sa, istý čas som im podľahla aj ja, dnes mám však pocit, že ich je už priveľa.

Zhruba pred šiestimi rokmi som robila v rámci *Dňa bosoriek* malý prieskum o knihách s čarodejníckou tematikou. Samozrejme, patril k nim *Harry Potter* a okrem toho *Malá bosorka* Otfrieda Preusslera, *Čarodejná metla* Mary Nortonovej, *Čarodejnice* Roalda Dahla, *Čarodejník z krajiny OZ*, *Čarodejnica Dorka* či *Ježibaba Eulália* a ešte zopár iných kníh. Keby som podobný prieskum robila dnes, zoznam by bol nepomerne dlhší. Harry Potter totiž neovplyvnil iba detských čitateľov, ale aj detských autorov, ktorí vycítili príležitosť a podľahli trendu kúziel a čarov. Či je to v poriadku, je otázne – detským čitateľom sa čarodejnícke témy ešte stále nezunovali. Ja osobne však pri novej knihe, ktorá má v názve slovo čarovný, čarovné, čarovná „dostávam vyrážky“. Ešte viac ma zamrazí, ak natrafím na knihu, ktorá síce v názve takéto slová nemá, ale v podstate je akýmsi Potterovým plagiátom, vydávajúc sa pritom za originál. Konkrétne ide o knihu *Laura a tajomstvo Aventure* od Petra Fruenda. Mňa to opisovanie rozhodne pobúrilo, detských čitateľov však ani nie. Ak som sa s niekoľkými deťmi na túto tému rozprávala, podobnosť s Harrym

* Knižnica P. O. Hviezdoslava, Prešov
e-mail: gabfut@centrum.sk

Potterom vôbec nebrali tragicky. Pre ne bolo podstatné, že ich kniha zaujala a zvedavo siahli aj po ďalšom dieli.

Z podobného literárneho príživníctva, aj keď na inej úrovni, obviňujem i paródiu M. Gerberu *Barry Trotter a bezočivá paródia*, hoci paródie sú svojským žánrom, ktoré majú v literatúre svoje miesto. A medzi deťmi nepopierateľne zaznamenávajú úspech.

Zneužívanie Harryho Pottera však prebieha ešte v jednej forme, a to v propagačnej manipulácii s čitateľom. Mnohé knihy, ktoré by možno inak neupútali pozornosť, sa po označení „Lepšie ako Harry Potter“ na obálke stanú trháčkami len preto, lebo čitateľa jednoducho zlákať (napr. J. Bellairs: *Záhadne hodiny. Dobrodružstvo L. Barnavelta*).

Čo je teda podstatou čitateľského záujmu či nezájmu? V prvom rade by sa čitateľa mali o knihe dozvedieť. Marketingové stratégie vydavateľstiev si teraz nebudeme všimáť, skúsme sa zamyslieť skôr nad tým, ako to robíť v knižnici. Zaužívaným zvykom je vystaviť novozakúpené knihy na viditeľné miesto. Deti sa dajú ľahko zlákať obalom – nový pre ne často znamená aj zaujímavý. Pozor, knihy by však mali byť nielen vystavené, ale aj požičateľné.

Po zraku si všimnime sluch. Chýr o dobrej knihe sa medzi čitateľmi rozšíri aj sám, no pomôcť mu môžeme aj my knihovníci. Nechcem a nebudem nikoho presvedčovať, že knihovník by mal mať prečítanú každú knihu, ktorú má v regáli. Niekedy je to nereálne, ale... Ak si knihy, ktoré požičiava, aj prečíta, ponúknuť ich potom čitateľovi je naozaj veľmi jednoduché. Na deti má totiž veľký vplyv komunikácia, sú rady, keď si môžu s dospelou knihovničkou nezáväzne „pokecať“ o knihách, keď majú pocit, že ich názor niekto počúva. Na deti však zaberá aj opačný postup – treba sa priznať, že sme knihu nečítali, a oznámiť im, že si ju prečítame až po ich odporúčaní, prípadne polemizovať o dobrých a zlých stránkach hlavného hrdinu. A niekedy stačí naozaj len málo, povedať o knihe „tak toto je bomba“. Pravda, treba to vraviť úprimne a neoznačiť za „bombu“ knihu, o ktorej nemáme ani potuchy. To by sa nemuselo vyplatiť.

S menšími čitateľmi je to trochu zložitejšie. Pri práci s nimi si musíme uvedomiť ich vlastnosti, dobré aj zlé. Aké vlastne dnešné deti sú?

Deti na prvom stupni sú predovšetkým stále hravé. Na nich rozprávanie o knihách (okrem výnimiek) až tak neplatí, ale veľkou motiváciou k čítaniu sa môže stať hra – hra na hlavného hrdinu knihy, hry na scény z úryvkov knihy a pod. Ak dovolíme deťom, aby si niektoré zaujímavé časti knihy sami na sebe alebo na iných vyskúšali, siahnu po konkrétnej knihe s väčším nadšením.

Dnešné deti sú náročné a chcú mať príjemné zážitky z toho, čo s nimi v knižnici robíme. Preto im treba knihu predstaviť tak, aby ich zaujala – stajomniť im tajomné, vzbudiť u nich takú zvedavosť, aby knihu neodolali, vtiahnuť ich aj knihu do zábavy (napr. nechať deti, aby vyjadrili situácie z knihy zvukmi, výtvarne, pantomímou a pod.).

Trochu sklamaná som už skôr zistila, že deti už nebudú len pasívne počúvať hlasné čítanie. Zrejme je to dôsledok stále náročnejších voľnočasových aktivít, pri ktorých

majú deti pocit, že sa nenudia a že sa do všetkého aktívne zapájajú. Mám na mysli najmä počítačové hry. Aj keď sa pri nich deti považujú za aktívne, opak je pravdou. Počúvanie hlasného čítania si vyžaduje sústredenie. Škoda však, že sústrediť sa deti dokážu už len vtedy, keď majú zamestnaný zrak (pohľad upretý na monitor), sluch (zvuky z reproduktorov) a hmat (túkanie po klávesnici). Týka sa to najmä detí, ktoré nemajú vypestovaný vzťah k počúvaniu čítaného textu (napr. na základe čítania pred spaním). Aj tu však existujú možnosti, ako sa dá hlasné čítanie spestriť (napr. deti necháme, aby čítali jeden text v rôznych variáciách – smutne, veselo, zakážeme im písmenko a, e alebo hocikaké iné, trénujeme intonáciu, nedovolíme im vyjadriť bodky, čiarky, zamieňame písmenká a pod.).

Deti sú väčšinou rady stredobodom pozornosti a tento fakt sa veľmi dobre využíva práve pri kolektívnych podujatiach. Deťom treba umožniť, aby vyrozprávali svoje zážitky a porovnali ich so zážitkami hrdinov knihy. Ďalej im treba dať priestor na vyjadrenie svojich pocitov, skúmať, ako by sa zachovali na mieste postáv oni, atď.

Odporúčame využívať aj detskú súťaživosť (veď toto ovládnete určite perfektne), ale hlavne urobiť z každého podujatia príjemnú zábavu. Ak sa budeme baviť my, zabavia sa aj deti a o to ľahšie budú s nami spolupracovať. Zážitkové čítanie sa môže spájať s každou knihou. Na zážitok dokonca celú knihu ani nepotrebujeme, stačí úsek, na ktorý sa zaujímavou formou sústredíme, zvyšok si budú chcieť deti možno zistiť sami.

Ako si možno pomôcť? Ani tá najlepšia knihovnička nedokáže zabezpečovať jedno podujatie za druhým. Nepretržitý „vodopád“ nápadov a ich realizácia sú spojené s rizikom vyhorenia. Prečo sa však hnať do extrému, keď sa môžeme inšpirovať inde? České kolegyne to už dávno pochopili a výsledkom je konferencia **Andersen**, kde možno nájsť úžasné inšpirácie. Podobne by mali rásť aj **Detské knižnice** na stránke www.infolib.sk.

Inšpirujúce sú i **semináre a workshopy**. Netreba nad nimi mávnuť rukou, ak nás tam pozývajú. Napríklad knihovníčky, ktoré prišli do Prešova na súťažnú prehliadku knižničných podujatí pre deti, to iste neolutovali (fotoreportáž z prehliadky je na webovej stránke <http://www.infolib.sk/index/podstranka.php?id=1732>).

Odporúčame pozývať si do svojich knižníc aj lektorov z pedagogických fakúlt, z metodicko-pedagogických centier, osloviť Mgr. Timoteu Vráblovú, PhD., ktorá sa zážitkovému čítaniu venuje profesionálne, pozvať k sebe knihovníčky z iných knižníc, aby ukázali, čo sa osvedčuje u nich.

Ak inšpirácie prijímame, svoje nápady zároveň odovzdávame. Opäť je k dispozícii portál InfoLib alebo spomínaná konferencia Andersen. Nezabúdajme však na jedno – ak si požičiame nápad od niekoho iného, mali by sme to uvádzať v správach aj na verejnosti. Predstaviť cudzí nápad ako vlastný nemá nič spoločné s knihovníckou etikou.

Priviesť deti k čítaniu nie je ľahká úloha. S trpezlivosťou, tvorivými nápadmi a zaniietenosťou to však určite pôjde.